

הַלְבוֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן פֶּרֶק ה

א. וְאֵלּוּ דְבָרִים שְׂאִין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן מִן הַתּוֹרָה הַקְּרָקְעוֹת, וְהַעֲבָדִים, וְהַשְּׁטָרוֹת, וְהַהֲקַדְשׁוֹת. אֵף עַל פִּי שְׁהוּדָה בְּמִקְצָת, אוֹ שִׁישׁ עָלָיו עַד אֶחָד, אוֹ שֶׁשָּׁמַר וְטָעַן טַעֲנַת הַשּׁוֹמְרִין הָרִי זֶה פָּטוּר: שְׁנֵאמָר "כִּי-יִתֵּן אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ" (שמות כב, ו), פָּרֹט לַהֲקַדֵּשׁ; "כֶּסֶף אוֹ-כֵלִים" (שם), פָּרֹט לַקְּרָקְעוֹת וְלַעֲבָדִים שֶׁהִקְשׁוּ לַקְּרָקְעוֹת. וְכֵן יֵצְאוּ הַשְּׁטָרוֹת שְׂאִין גּוֹפֵן מִמּוֹן כֶּסֶף וְכֵלִים, וְאֵינָן אֵלָּא לְרֹאִיָּה שְׁבָהָן.

ב. וְעַל כָּלֵן נִשְׁבָּעִין שְׁבוּעַת הַסֵּת, אִם הִיָּתָה שֶׁם טַעֲנַת וְדָאִי חוּץ מִן הַהֲקַדְשׁוֹת: שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ חֵיב עֲלֵיהֶם, שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה, תִּקְנּוּ חֻכָּמִים שִׁישְׁבַּע עֲלֵיהֶם כְּעִין שְׁלִתּוֹרָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְלְזְלוּ בַּהֲקַדְשׁוֹת.

ג. שְׁתֵּי שְׁדוֹת מְכֻרָת לִי, לֹא מְכֻרָתִי לָךְ אֵלָּא אַחַת, שְׁנֵי עֲבָדִים אוֹ שְׁנֵי שְׁטָרוֹת יֵשׁ לִי בִידֶךָ, אֵין לָךְ בִּידִי אֵלָּא שֶׁטֶר אֶחָד אוֹ עֶבֶד אֶחָד הָרִי זֶה נִשְׁבָּע הַסֵּת. וְכֵן אִם טָעַן וְאָמַר, חָצַר זֶה אוֹ עֶבֶד זֶה אוֹ שֶׁטֶר זֶה שִׁישׁ בִּידֶךָ, שְׁלִי הוּא, וְאַתָּה מְכֻרָתוֹ לִי, וְהִנֵּטְעֵן אוֹמֵר, לֹא הָיוּ דְבָרִים מַעוֹלָם בֵּין שְׁהִבִּיא הַטּוֹעֵן עַד אֶחָד, בֵּין שֶׁלֹּא הִבִּיא הָרִי זֶה נִשְׁבָּע הַסֵּת, וְנִפְטָר.

ד. וְכֵן הַחוּפֵּר בְּשִׁדָּה חִבְרוּ בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעֲרוֹת וְהַפְסִידָה, וְהָרִי הוּא חֵיב לְשַׁלֵּם בֵּין שֶׁטְעֵנוּ שְׁחָפַר, וְהוּא אוֹמֵר לֹא חָפַרְתִּי, אוֹ שֶׁטְעֵנוּ שְׁחָפַר שְׁתֵּי מַעֲרוֹת, וְהוּא אוֹמֵר לֹא חָפַרְתִּי אֵלָּא אַחַת, אוֹ שֶׁהָיָה שֶׁם עַד אֶחָד שְׁחָפַר, וְהוּא אוֹמֵר לֹא חָפַרְתִּי כְּלוּם הָרִי זֶה נִשְׁבָּע הַסֵּת עַל הַכֹּל.

ה. טָעֵנוּ כָּלִים וְקְרָקְעוֹת בֵּין שְׁהוּדָה בְּכָל הַכָּלִים וְכֹפֶר בְּכָל הַקְּרָקְעוֹת, בֵּין שְׁהוּדָה בְּכָל הַקְּרָקְעוֹת וְכֹפֶר בְּכָל הַכָּלִים, בֵּין שְׁהוּדָה בְּמִקְצַת הַקְּרָקְעוֹת וְכֹפֶר בְּמִקְצָתָן עִם כָּל הַכָּלִים בְּכָל אֵלּוּ נִשְׁבָּע הַסֵּת.

ו. אֲבָל אִם הוּדָה בְּמִקְצַת הַכָּלִים, וְכֹפֶר בְּמִקְצָתָן עִם כָּל הַקְּרָקְעוֹת מִתּוֹךְ שֶׁהוּא חֵיב שְׁבוּעָה עַל מִקְצַת הַכָּלִים שְׁכָפַר בָּהֶן, נִשְׁבָּע אֵף עַל הַקְּרָקְעוֹת שֶׁטְעֵנוּ עִמָּהֶן: שֶׁהַכֹּל טַעֲנָה אַחַת הִיא. וְכֵן הָדִין בְּטָעֵנוּ כָּלִים וְעֲבָדִים, אוֹ כָּלִים וּשְׁטָרוֹת הַכֹּל דִּין אֶחָד הוּא.

ז. טָעֵנוּ עֲנָבִים הָעוֹמְדוֹת לְהַבְצֹר, וְתִבּוּאָה יִבְשָׁה הָעוֹמְדָה לְהַקְצֹר, וְהוּדָה בְּמִקְצָתָן וְכֹפֶר בְּמִקְצָתָן הָרִי זֶה נִשְׁבָּע עֲלֵיהֶם כְּשֶׁאֵר הַמַּטְלָטְלִין, וְהוּא שְׂאִינָן צָרִיכִין לַקְּרָקַע: שֶׁכָּל הָעוֹמֵד לְהַבְצֹר, הָרִי הוּא כְּבָצוּר לַעֲנִין כְּפִירָה וְהוּדָה. אֲבָל אִם הָיוּ צָרִיכִים לַקְּרָקַע הָרִי הֵן פִּקְרָקַע לְכָל דָּבָר, וְאֵין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן אֵלָּא הַסֵּת.

ח. הַטּוֹעֵן עַל חִבְרוּ וְאָמַר לוֹ, שְׁנֵי חֲדָשִׁים שְׁכָנַת בַּחֲצָרִי וְאַתָּה חֵיב לִי שְׂכָר שְׁנֵי חֲדָשִׁים, וְהוּא אוֹמֵר לֹא שְׁכָנַתִּי אֵלָּא חֲדָשׁ אֶחָד הָרִי זֶה מוֹדָה בְּמִקְצָת; וְאִם הָיָה שְׂכָר הַחֲדָשׁ שְׁכָפַר בּוֹ שְׁתֵּי כֶסֶף, נִשְׁבָּע שְׂאִין הַטַּעֲנָה בְּגוֹף הַקְּרָקַע אֵלָּא בְּשִׁכְרָה, שֶׁהוּא מַטְלָטְלִין.

ט. שֶׁטֶר מְסֻרָתִי לָךְ, וְעֶשְׂרָה דִּינָרִין הָיָה לִי בּוֹ רֹאִיָּה, לֹא הָיוּ דְבָרִים מַעוֹלָם יִשְׁבָּע הַסֵּת. הִפֵּךְ עָלָיו הָרִי זֶה נִשְׁבָּע הַסֵּת שֶׁהִיָּתָה בּוֹ רֹאִיָּה לַעֲשֶׂרָה דִּינָרִים, וְאִבְדּוֹ בְּאַבְדַּת הַשְּׁטֶר; וְיִטַּל. וְאִם אָמַר

הַנִּתְבַּע אֶמֶת מִסֵּרֶת לִי וְאֶבֶד הָרִי זֶה פָּטוֹר, אִם מִשְׁבּוּעַת הַסֵּת:
שְׁאִפְלוּ פֶשַׁע בּוֹ וְאֶבֶד פָּטוֹר, כִּמּוֹ שְׁבָאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת חוּבֵל.

י. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ שְׁטֵר שְׂיֵשׁ בִּידֶךָ זְכוּת יֵשׁ לִי בּוֹ, וְזֶה אוֹמֵר
אֵינִי מוֹצִיא שְׁטֵרִי, אוֹ אֵינִי יוֹדֵעַ אִם יֵשׁ לְךָ בּוֹ רְאִיָּה אוֹ לֹא
כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיאוֹ. טֵעֵן שְׁאֶבֶד הַשְּׁטֵר, מַחְרִימִין לוֹ חֶרֶם
סֵתָם. טֵעֵן זֶה שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בּוֹדָאִי שֶׁהַשְּׁטֵר שְׂיֵשׁ לוֹ בּוֹ זְכוּת
אֶצְלוֹ הוּא הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת שְׂאִינוּ אֶצְלוֹ, וְשְׁאֶבֶד מִמֶּנּוּ. וְכֵּן
הוֹרוּ רַבּוֹתֵי.

יא. אֵין נִשְׁבַּעִין עַל טֵעֵנֶת חֵרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן אֶחָד הַבָּא בְּטֵעֵנֶת
עֶצְמוֹ, אוֹ בְּטֵעֵנֶת אָבִיו לְפִי שֶׁזֶה הַמִּקְצֵת שֶׁהוּדָה בּוֹ לְקָטָן, אֵינוּ
אֶלָּא כְּמֹשִׁיב אֲבִדָּה. וְכֵן אִם כָּפַר בְּכָל, וּבָא עַד אֶחָד וְהָעִיד
לְקָטָן אֵינוּ נִשְׁבַּע: שֶׁזֶה עַד אֶחָד, וְאֵין שֵׁם תּוֹבֵעַ, שֶׁתְּבִיעַת קָטָן,
אֵינָה תְּבִיעָה גְּמוּרָה.

יב. נִמְצָאת אוֹמֵר, קָטָן שְׁאֹמֵר לְגָדוֹל מִנָּה לִי בִּידֶךָ, אוֹ לֹאֲבָא
בִּידֶךָ, וְהִלָּה אוֹמֵר אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמֻשִּׁים, אוֹ אֵין לְךָ בְּיָדִי
כָּלוּם, וְעַד אֶחָד מֵעִידוֹ שְׂיֵשׁ לוֹ הָרִי זֶה פָּטוֹר מִשְׁבּוּעַת הַתּוֹרָה.

יג. אֲבָל אִם שָׁמַר לְקָטָן, וְטֵעֵן שְׁאֶבֶד הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבּוּעַת
הַשּׁוֹמְרִין, לְפִי שְׂאִינוּ נִשְׁבַּע מַחֲמַת טֵעֵנָה. וְכֵן אִם הוּדָה שֶׁהִיא
שֶׁתָּף לְקָטָן, אוֹ אֶפְטָרוּפוֹס עָלָיו יַעֲמִידוּ בֵּית דִּין אֶפְטָרוּפוֹס
לְקָטָן, וְיִשְׁבַּע הַשֶּׁתָּף וְכִיּוּצָא בּוֹ טֵעֵנֶת שְׁמָא.

יד. הוֹרוּ רַבּוֹתֵי, שְׂאֵין נִשְׁבַּעִין עַל טֵעֵנֶת קָטָן שְׁבּוּעָה שְׁלִתּוֹרָה,
אֲבָל שְׁבּוּעַת הַסֵּת נִשְׁבַּעִין; וְאֶפְלוּ הָיָה קָטָן שְׂאִינוּ חֲרִיף לְעֵנִין
מִשָּׂא וּמִתָּן, נִשְׁבַּעִין הַסֵּת עַל טֵעֵנָתוֹ: שֶׁלֹּא יִהְיֶה זֶה נוֹטֵל מִמוֹנוֹ
שְׁלֵזָה כְּשֶׁהוּא קָטָן, וְיִלֶּךְ לוֹ בַּחֲנָם. וְלִזֶּה דַּעֲתִי נוֹטָה, וְתִקּוֹן
עוֹלָם הוּא.

טו. נִמְצָאת לְמַד, שֶׁהַקָּטָן שֶׁטֵּעֵן עַל הַגָּדוֹל בֵּין שֶׁהוּדָה בְּמִקְצֵת,
בֵּין שְׁכָפַר בְּכָל, בֵּין שֶׁהִיא שֵׁם עַד הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת; וְאֵינוּ
יָכוֹל לְהַפֵּךְ עַל הַקָּטָן, שְׂאֵין מִשְׁבִּיעִין אֶת הַקָּטָן כָּלָל. וְאֶפְלוּ
חֶרֶם סֵתָם אֵינוּ מְקַבֵּל, לְפִי שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ עֲנֹשׁ הַשְּׁבּוּעָה.

טז. קָטָן שֶׁטֵּעֵנוּ הַגָּדוֹל אִם טֵעֵנוּ בְּדָבָר שְׂיֵשׁ בּוֹ הִנֵּיה לְקָטָן,
כְּגוֹן עֶסְקִי מִשָּׂא וּמִתָּן, וְהוּדָה הַקָּטָן נִפְרָעִין מִנְּכֶסֶּיו; וְאִם אֵין
לוֹ יִמָּתִין עַד שִׁיְהִיָּה לוֹ, וְיִשְׁלַם. וְאִם כָּפַר הַקָּטָן מִמִּתִּינִין לוֹ,
עַד שִׁיִּגְדִּיל וְיִשְׁבַּע הַסֵּת. וְאִם טֵעֵנוּ בְּדָבָר שְׂאֵין לְקָטָן בּוֹ הִנֵּיה,
כְּגוֹן נִזְקִין וְחִבְלוֹת אֶף עַל פִּי שְׁמוּדָה, וְאֶף עַל פִּי שְׂיֵשׁ לוֹ
מִמָּה יִשְׁלַם פָּטוֹר, וְאֶפְלוּ לְאַחַר שֶׁהִגְדִּיל. וְאִם הָיָה תּוֹבֵעַ מִן
הַנִּשְׁבַּעִין וְנוֹטֵלִין, כְּגוֹן הַשְּׁכִיר וְכִיּוּצָא בּוֹ, שְׂיֵשׁ בּוֹ הִנֵּיה לְקָטָן,
שִׁישְׁתָּפֹר לוֹ שְׁכִיר הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מִן הַקָּטָן.

יז. אֲבָל חֲנוּנִי שֶׁנִּשְׁבַּע עַל פִּנְקָסוֹ אֵינוּ נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מִן הַקָּטָן,
שְׂאֵין לְקָטָן בְּזֶה הִנֵּיה: שֶׁהָרִי חַיֵּב לָתֵן לְפּוֹעֲלָיו, וְנִשְׁבַּעִין
וְנוֹטֵלִין מִמֶּנּוּ; וְזֶה הַחֲנוּנִי הַפֶּסֶד עַל נַפְשׁוֹ, שֶׁנָּתַן מִמוֹנוֹ עַל פִּי
קָטָן. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה.

יח. הַחֵרֶשׁ וְהַשּׁוֹטָה, אֵין נִזְקָקִין לָהֶן לְכָל טֵעֵנָה לֹא לְטֵעֵנָתָן
עַל אַחֲרִים, וְלֹא לְטֵעֵנֶת אַחֲרִים עֲלֵיהֶן, לֹא לְשְׁבּוּעָה קֵלָה, וְאֵין
צָרִיךְ לוֹמַר שְׁבּוּעָה חֲמוּרָה אוֹ תִּשְׁלוּמִין. אֲבָל הַסּוּמָה הָרִי
הוּא כְּבָרִיא לְכָל דָּבָר בְּעֵנִינִים אֵלוֹ, וְנִשְׁבַּע כָּל מִינֵי שְׁבּוּעוֹת,
וְנִשְׁבַּעִין עַל טֵעֵנָתוֹ.